Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VII. — Št. 4.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 28. januarja 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana štev. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Naše zedinjenje in italijanski rissorgimento

Že v avstroogrski monarhiji so vzgajali Slovence za dobre patriote s pomočjo potvarjanja zgodovine. Enake metode se pa poslužujejo tudi naši »jugosloveni«, da bi slovensko mladino odtujili lastnemu narodu in ji vbili v glavo, da pripadnost jugoslovanski državi nujno terja pojugoslovenjenje v smislu popolne utopitve slovenstva v nečem drugem. V ta namen naj služi zgodovina, ki so jo naši unitaristi prikrojili po svoje, da bi dokazala osnovanost njihove teze o eni sami »edinstveni« jugoslovenski naciji. Najbolj priljubljena jim je v tem oziru zgodovina zedinjenja Italije v drugem, tretjem, četrtem, petem, šestem in sedmem desetletju preteklega stoletja. Kakor so se takrat — tako pravijo — po zaslugi malega Piemonta vsi Italijani, ki so predstavljali celo vrsto različnih plemen, vsako s svojim posebnim narečjem, zgodovino, tradicijo in miselnostjo, zedinili ne samo v eno državo, marveč se tudi med seboj spojili v en sam narod z eno samo kulturo, tako se moramo pod vodstvom enega jugoslovanskega plemena tudi mi, tako da bo en narod, en jezik, ena sama jugoslovenska vera in duhovnost. Italijanski zgled naj pokaže, da kjer se ustvari ena država, se mora stvoriti tudi en narod, ki naj nastane iz spoja sorodnih plemen. Videli bomo, da v tem oziru med nami in postankom Italije sploh ni nobene analogije.

Da primer iz zgodovine zedinjenja Italije — tako zvanega rissorgimenta — ne velja, vsaj ne v polni meri, če ga primenimo na tri jugoslovanske narode, ki so leta 1918 ustvarili skupno državo, je že dokazal znan hrvaški znanstvenik. Dobro je, če se tudi mi ozremo na to vprašanje, da ne bi naši slovenski jugosloveni nemoteno peli naprej pesem, kako da se moramo ravnati po naukih, ki nam jih daje zgodovina italijanskega naroda. Da so med našim in italijanskim zedinjenjem podobnosti, je naravno; ni je pa ravno v tistem pogledu in v marsikaterem drugem bistvenem tudi ne, na katere se sklicujejo naši unitaristi, ki italijanske zgodovine ne poznajo dobro ali pa jo bodisi vede bodisi podzavestno potvarjajo.

Ko je Piemont začel delo osvoboditve Italije, so bili Italijani že en narod. Tega se ni zavedalo samo italijansko razumništvo, ampak tudi široke ljudske plasti, če izvzamemo kakšne alpske gorjance na severozapadu, to je ravno Savojce, ki so bili pod sardinsko-piemontskim kraljem, pa sardinske kmete, planšarje in pastirje v nedostopni sredini otoka ter najbolj zabite, brezprometne in divje pokrajine Apulije in Kalabrije, kjer ljudje o vprašanju enega naroda sploh niso razmišljali. Na splošno pa je bila zavest, da so vsi prebivalci apeninskega polotoka en narod, živa že od Frančiškovih in Dantejevih časov, in Italijani 19. stoletja so bolj dvomili o tem, ali naj se združijo v eno državo, nego o tem, da so narodno eno. Odkar se je bil v območju Florence ustvaril že v 13. stoletju en italijanski knjižni jezik, je italijanska narodna zavest kot skupna last vseh različnih pokrajin Italije ostala vedno živa in je rasla ter dosegla svoj višek v dobi preporoda v 14., 15. in 16. stoletju, ko so zopet florentinski pesniki, pisatelji in likovni umetniki pa rimski papeži ter domače vladarske rodovine italijansko narodno zavest naslanjale na tradicijo starega Rima. Tako za Julija II. kakor za Michelangela ali Macchiavellija je bila narodna enota vseh Italijanov od Alp do Sicilije dogma, kakor je bila že davno pred njimi že Danteju in Petrarcu. Piemont je bil zadnji, če smemo tako reči, ki je kaj k tej veri doprinesel: njegova vloga v 19. stoletju je bila zgolj politična in to šele potem, ko se je izkazalo, da papeži zaradi svojega bitnega svojstva kot vrhovni pastirji vesoljnega krščanstva ne morejo prevzeti naloge političnega zedinjenja Italije, kolikor bi jo bili sami osebno radi. Kulturno Piemont ni pomenil in tudi ni hotel pomeniti ničesar, in nobenemu sardinskemu kralju ali državniku ni padlo v glavo, Italijane zediniti narodno ter jim svojo kulturo kot skupno last vtisniti — to bi se bilo slišalo neskončno smešno.

Piemont pa je tudi do svoje politične vloge prišel le po slučajnih okolnostih, zakaj tudi misel političnega zedinjenja se ni rodila v Turinu, ampak že v srednjem veku v Rimu, v novi dobi pa je v prvem in drugem desetletju 19. stoletja vznikla zopet v Lombardiji, predvsem v Milanu, kjer je bila ta ideja kot dediščina francoske revolucije najbolj živa, medtem ko je Piemont spal še globoko narodno spanje in je takratni sardinski kralj Karel Feliks vzajemno z Metternichom krepko podpiral reakcijo v Italiji, mirno gledajoč, kako je njegov prijatelj, »dobri« cesar Franc, italijanske rodoljube pošiljal na morišče rablju v roke ali pa jih »lastno-osebno« velel zapirati v zloglasni Spielberg. Pa tudi ko se je njegov sin Karel Albert po daljšem obotavljanju odločil za vojno proti Avstriji, je bil nosilec misli političnega zedinjenja Mazzini, ki je bil neizprosen nasprotnik Piemonta, njegovih kraljev in njihove politične miselnosti; tudi Garibaldi se je le težko sprijaznil s hegemonijo Piemonta in je zanetil narodno revolucijo v Rimu, ki mu je večina italijanskih rodoljubov namenila vlogo osvoboditelja in zedinitelja Italije. Bile so fatalne zunanje okoliščine, ki so nazadnje določile Piemont za to vlogo in ki so nudile enemu najboljših državnikov tiste dobe, piemontskemu grofu in ministrskemu predsedniku Cavourju ugodno priliko, da je znal počasi zbrati okoli sebe vse pozitivne italijanske sile za osvoboditev in državno zedinjenje domovine. Narodno zedinjenje pa je bilo že stoletja prej izvršeno in dovršeno dejstvo. Kar se narodne misli, knjižnega jezika, ene kulture in duhovne usmerjenosti tiče, sta bila središči Italije že veke prej Florenca in Rim in ves ta proces je šel čisto mimo Piemonta, ki je stopil na oder italijanske zgodovine šele v zadnjem trenutku, ker je bil pod domačo dinastijo in je imel edini dobro vojsko. In šele ko je sardinski kralj leta 1870. svojo prestolnico, ki jo je bil že prej iz Turina prestavil v Florenco, prenesel končno v Rim, je postal v polnem pomenu besede vodnik Italije, ki je dobila od piemontskega duha svojo vojsko in birokracijo, njega samega pa docela prepojila s svojo italijansko dušo in kulturo ter oblikovala po sebi, kolikor še ni bil.

To je v kratkih potezah zgodovina italijanskega osvobojenja in zedinjenja, kakor se je v resnici godila, ne pa, kakor se izpačena zrcali v glavah naših jugoslovenov. Italijani so se ločili med seboj po zelo izraženih krajevnih razlikah ljudskega bitja, narodna enota v smislu vsem skupne višje kulture, ki je več ko pol tisočletja, preden so se Italijani politično zedinili, imela svoj izraz in obliko v enem knjižnem jeziku, v znanstvenem in umetniškem ustvarjanju ter političnem stremljenju za narodno državo, pa je bila davno izvršeno dejstvo. Ta zavest je bila tako močna, da več ko poltisočletna podložnost Italijanov pod raznimi tujimi vladarji ni mogla te skupne narodne usmerjenosti oslabiti, kaj še uničiti. Južni Slovani pa so bili, ko so se po svoji težnji in svobodni volji politično zedinili, vsi že do najvišje potence kulturno diferencirani kot samosvoji narodi, torej čisto obratno kot Italijani. Zedinjevanje Italije, ki se je začelo po sardinskih politikih in uradništvu, ni šlo za nacionalno-kulturnim spojem Italije, ki je bil dovršen proces pod vodstvom rimskega in florenškega duha, temveč se je tikalo le politično-administrativnega ustroja nove države, in na primer unifikacija šolskih knjig za Italijane ni bila noben problem... Kar se pa centralistične državne ureditve tiče, vidimo, da je v zedinjeni Italiji miselnost Piemonta naletela že takoj na močan odpor, ki je bil živ tja do fašističnega režima, ki je s silo zadušil naraščajoča avtonomistična prizadevanja posameznih italijanskih pokrajin. Ta deloma imanentni deloma čisto zavestni odpor je bil tako močan, da je Piemont kmalu izgubil tudi svoje politično prvenstvo v vodstvu države in se je v središču uveljavila vsa Italija po svojih najboljših močeh; danes tožijo, da prevladuje nekdaj tako nemarni južni italijanski element. To ni čudno, če pomislimo, da je, preden je mogel piemontski kralj po uspehih na diplomatskem in deloma tudi na vojnem polju vzklikniti: L'Italia è fatta!, živela v italijanskem narodu močna ideja o federativni državni zvezi pod papežem ali pod republikanskim predsednikom, tako da piemontska politična hegemonija ni bila prav nič samo po sebi umevnega, ampak rezultat slučajnih zgodovinskih činiteljev, pri čemer gre prva vloga državniškim talentom, ugodnemu finančnemu položaju in bojni sposobnosti Piemonta, ki so šele odločili po ljudskih plebiscitih za njegovo politično vodilno vlogo, ki pa jo je moral kmalu oddati vsemu italijanskemu narodu. To je zgodovinska resnica in dejstvo.

Mi iz tega tukaj ne zaključujemo ničesar, dasi se moremo iz osvoboditve in zedinjenja Italije mnogo naučiti. Ne bi bilo težko dokazati, da tudi med našim zedinjenjem in med zedinjenjem Nemčije v tistem pogledu, ki nam ga stavijo za zgled naši unitaristi, ni analogije — nasprotno, da se more en narod, o čigar kulturni enoti nihče ne more dvomiti, po neki nuji celo deliti v nezavisne politične enote. Tega absolutno ne štejemo za pravilo, kaj še, da bi hoteli to staviti za zgled, le to je treba naglašati, da se v zgodovinskem razvoju ne smejo primerjati stvari v tem, v čemer si niso podobne, ampak celo nasprotne. Tudi zgodovina zedinjenja narodnih ali plemenskih skupin na iberskem polotoku, ki je trajalo najmanj pet stoletij, če se oziramo na proces kulturnega spoja tega kroga, ne nuja unitaristom v Jugoslaviji nobenega dokaza za njihovo teorijo, ampak narobe kaže, da ni »železnega zakona razvoja«, ki bi sorodnim skupinam, če se politično združijo v eno državnost, velel, da se spojijo v en narod, ako to že prej niso bile, in celo to se lahko zgodi, da po bolj ali manj tesni povezanosti v političnem, kulturnem in gospodarskem oziru zopet nastopi diferenciacija in prizadevanje po nacionalni samosvojosti v skupnem državnem okviru (Katalonija). Ali pa naj nam jugoslovenski unitaristi pojasnijo, zakaj se ni izvršila državna unifikacija v Južni Ameriki, kjer vladajoči sloj ves spada k španskemu kulturnemu krogu, oziroma naj preišče, zakaj se je Bolivar sploh vzdignil zoper španski imperij!

Nočemo teh pojavov zasledovati v podrobnostih, ker je bil naš namen le pokazati, da so zaključki jugoslovenskih unitaristov iz zgodovine raznih rissorgimentov v mnogih bistvenih pogledih napačni, ker iz zgodovine se moremo česa s koristjo naučiti le, če jo vzamemo takšno, kakršna je ali je bila, ne pa, če jo preustvarjamo tako, kakor odgovarja našemu subjektivnemu političnemu stališču in programu. Le to smo hoteli poudariti in menimo, da bi bilo čas, če bi bili naši unitaristi bolj previdni in stvarni in v primenjevanju tujih primerov za našo politično zgodovino in razvoj. Vsak narod ali država se mora razvijati in se dejansko razvija po svoje, po njemu lastnih potrebah in duhovnih svojstvih, ne pa po tujih zgledih, ker zgodovina ni vedno po istih pravilih ponavljajoča se mehanika, ampak živo dogajanje, v katerem poleg nujnih zakonov krvnega, geopolitičnega in gospodarskega značaja deluje tudi svoboden človekov duh, ki je vedno nov in vedno novo ustvarja. Močna jugoslovanska država je lahko brez centralizma in more, če se ustvari pravilen sporazum, obstajati brez tistega protiprirodnega poenotenja, ki ga centralizem zamišlja. ***

Jugoslovenska življenjska stvar

Če se mora kakšna stvar upreti človeku, tedaj je to »Jutrovo« tarnanje zadnjo nedeljo spričo neznatnega naraščanja prebivalstva Slovenije, naraščanja, ki pomeni dejansko prav hudo nazadovanje naše življenjske moči.

»Jutro« se seveda najprej veseli nad velikim prirastom prebivalstva v južnih pokrajinah: »Biološko zdravje našega naroda... izraz njegove življenjske sposobnosti« in podobno. Če v kaj, v to veselje verjamemo. Saj je to naraščanje prebivalstva v južnih krajih najbolj resnična in najbolj vidna zasluga jugoslovenov. Kako ne bi naraščalo prebivalstvo tam doli, ko so mu pa dane gospodarske **mogočosti, da lahko narašča.** In te mogočosti so dali južnim pokrajinam prav naši jugosloveni z glasovanjem za centralizem. Žerjav, Kramer, Pucelj, Vošnjak so botrinili tistemu centralizmu,

pokrajine, kjer se seveda zato za »Jutro« prebivalstvo tako razveseljivo množi.

Samo za 132.000 prebivalcev se je pomnožilo prebivalstvo Slovenije v zadnjih 15 letih, pravi »Jutro«. Res, pa še ta mali prirastek je prav za prav nekako brez potrebe na svetu. Kajti niti za ta mali prirastek nima obubožana Slovenija dela in jela. Kaj pa je tebe treba bilo? 132.000 Slovencev in še več na domači zemlji, ker se je »Jutru« in njegovim zapovednikom zdelo prav,

»Jutro« govori seveda tudi o »beli kugi«, pojem, ki ga je posnel drugod in ki se mu je še pred nekaj leti zdel bolj posmeha, kakor resnega premisleka in omembe vreden. Ne bomo raziskovali, koliko je »bela kuga«, to se pravi umetno zaviranje rojstev, nevarna bolezen za naše narodno telo, četudi vemo, da se je že globoko zagrizla vanj. Vemo pa, da je bela kuga v prvi vrsti nasledek našega obupnega gospodarskega stanja, ki ga je prinesel jugoslovenski nacionalizem nad nas, in zlasti še vemo, da bela kuga niti ni poglavitni vzrok, da prebivalstvo Slovenije ne narašča. Kajti naraščati ne more, če se pa morajo leto za letom naši ljudje izseljevati v tujino. Izseljevati se pa morajo, ker je pač Slovenija zaradi nacionalnega unitarizma gospodarsko popolnoma na tleh. Po samem »Jutru« živi v južnih pokrajinah samostojno in službeno zaposlenih slovenskih ljudi okoli 80.000. Z rodovinami jih moramo računati torej okoli dve sto tisoč do četrt milijona.

A prav vse te ljudi bi lahko zaposlovali doma, če bi nam ne bilo treba plačevati leto za letom do treh četrtin milijarde dajatev, ki jih ne dobimo nazaj in katerih bi nam ne bilo treba plačevati, če bi imela Slovenija popolno finančno samoupravo in plačevala za državne potrebe toliko, kolikor plačujejo druge pokrajine, in če bi mogla in smela razvijati doma svojo obrt in industrijo in svoje poljedelstvo s svojim denarjem.

Zaradi ponazoritve naj navedemo majhen primer. Če bi samo slovenske železnice imele enako število osebja glede na promet in donos, kakor železnice na področju belgrajskega ravnateljstva, **bi tisti hip dobilo 9200 slovenskih ljudi dela samo pri železnicah v Sloveniji.** In koliko šele, če bi jim ne bilo treba leto za letom odrajtovati stomilijonskih zneskov, ampak bi z njimi gradili doma nove železnice, nova poslopja, nove železniške delavnice.

Konec tega jutranjega sestavka pa moramo navesti dobesedno, sicer ga nam gotovo ne bo nihče verjel:

»Tako se nam v suhem računu predstavlja pred oči eno izmed velikih vprašanj našega življenja in eden izmed poraznih argumentov, kako smo Slovenci navezani na jugoslovensko skupnost, kako načelo narodne enotnosti ni le papirnat nauk, temveč naša življenjska stvar in kako je načelo ene enotne Jugoslavije vprašanje našega življenja.«

Potem, ko je tako na papirju vzdihovalo nad našim nazadovanjem, ki po njem samem obstaja tudi v tem, da se naši ljudje iz Slovenije **morajo** seliti na jug, je pa postalo to izseljevanje, to narodno umiranje Slovenije, na mah »naša življenjska stvar«!

Krivico bi delali »Jutru«, če bi ga kdo v tem pogledu dolžil hinavščine. Kajti to je res njegovo prepričanje in edina stvar, ki mu jo verjamemo. Upamo tudi, da jo je vsak takoj na prvi pogled prav razumel. Izseljevanje iz Slovenije in skrb, da bi vsaj še ostalo, je »naša«, to se pravi, **jugoslovenska** življenjska stvar.

Za nas Slovence je pa seveda to izseljevanje zelo neživljenjska stvar, ali bolj pozitivno povedano, to izseljevanje pomeni naše umiranje. Zato se bomo borili proti njemu z vsemi sredstvi. In ker gre za biti ali ne biti, za življenje ali smrt, sledi iz vsega, da so naši smrtni sovražniki tisti, ki so to izseljevanje zakrivili, in če je sploh to mogoče, še hujši tisti, ki bi nam to res edinstveno stvar hoteli obdržati.

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ogledala, ščetke, turistovske potrebščine dobite

n a j c e n e j e

pri Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Opazovalec

O sporazumu in enakopravnosti

V zadnji »Slovenski besedi« priporoča dr. Korun »sodelovanje opozicije«, h kateri šteje seveda tudi skupino, ki jo vodi dr. Dinko Puc, in pravi:

».... Danes je skupen program opozicije **jasno** začrtan: **demokracija, sporazumna notranja ureditev države ob garancijah za popolno enakopravnost in življenje Slovencev, Hrvatov in Srbov...«**

Najprej bi samo ugotovili, da z navedenimi besedami ni noben program res **jasno** začrtan. Kajti ta program in z istimi besedami izpoveduje na primer tudi JRZ, in če bi pisec vprašal dr. Kramerja, če je zanj, bi mu ta prav tako na vsa usta pritrdil. In ob ravno takem programu se je vodila naša notranja politika vseh zadnjih 19 let. Očitno je torej treba vsak program, ki naj zadovolji tudi Slovence in Hrvate, mnogo jasneje začrtati. Predvsem beseda »sporazum« je tako raztegljiva, da jo je že treba natančneje opredeliti. Sporazum, prav, toda med katerimi pogodbeniki? Že tu je treba na ves glas povedati, da ne more biti sporazuma, ki bi ga ne sklenili **pravi**, svobodno od ljudstva **izbrani** zastopniki **tudi** Slovencev in Hrvatov. To se pravi, sporazum mora biti resničen in brez pritiska, to se pravi dalje, vnaprej mora biti **izključena vsaka majorizacija.** Brez teh osnovnih pravnih in nravnih pogojev **vsakega sporazuma** je govorjenje o sporazumevanju in sporazumu jalovo početje.

Prav tako raziegljiva je beseda o enakopravnosti. V vseh jugoslovanskih zakonih jo imamo, vsem pridigarjem »nacionalnega edinstva« se cedi po bradi, a v življenju je te enakopravnosti manj, kakor kjerkoli. Ker torej te enakopravnosti dejansko nikjer ni, moramo odpraviti sleherno mogočost, ki tako stanje ustvarja in vzdržuje. To je pa mogoče samo na ta način,

lje izvajajo nad nami. Če kaj, je v tem pogledu rešitev preprosta spričo dejstva, da sloni ta naša neenakopravnost na zgolj **tvarni** podstavi. To tvarno podstavo je treba torej neenakopravnosti in njenim preužitkarjem spodnesti, pa bo takoj vse skupaj telebnilo po tleh. Ali z drugimi besedami: doseči je treba popolno gospodarsko, zlasti finančno samoupravo, doseči torej, da bomo tudi Slovenci smeli s svojim denarjem gospodariti sami, da nam ne bo smel nihče izven nas predpisavati davkov in javnih dajatev, že celo pa ne v višji meri, kakor drugim, ampak da si bomo vso finančno zakonodajo uredili sami po svoji glavi in svojih potrebah. To se pravi sicer tudi, da bomo morali prispevati za osrednje državne potrebe, a seveda prav nič več, kakor prispevajo drugi. Pri

Oton Župančič — šestdesetletnik

Za našo dobo morda ni nič bolj značilno kakor proslavljanje raznih obletnic, jubilejev in spominov. V vsakdanjem življenju hodimo brezbrižni mimo človeka, ne zmenimo se za njegovo življenje in delo, morda se celo malomarno obregujemo obenj, vsako njegovo dejanje nam je kamen spotike; kadar ustvari kaj velikega, zatisnemo oči, kadar pa mu spodrsne, planemo srditi nanj. Šele kadar doseže določeno število let ali če se naveliča vsega in nam obrne hrbet, tedaj ga slavimo, ter si mislimo pri tem bolj na lastno kakor na njegovo slavo. Le redki so življenjski spominski dnevi, ki bi sami od sebe razgibali ljudska srca ter jih napolnili s hvaležnim spominom na dejanja nekega še živečega človeka. Podoba je, da je bil šestdeseti rojstni dan Otona Župančiča tak trenutek, ko nas je vse spreletelo spoštovanje ter nas je navdala nova ljubezen do njegove pesmi.

Župančičeva pesem se glasi že nad štirideset let v zboru naše poezije. Njena skupna melodija bi bila brez njegove pesmi tišja, ubožnejša in enoličnejša, zlasti pa si je ne moremo odmisliti iz naše novejše poezije, saj bi je brez Župančiča sploh ne bilo. Vse, kar se je oglašalo in se še oglaša v slovenski lirski pesmi po zadnjih odmevih mladoslovenske pesmi, je vzrastlo neposredno ali pa posredno iz njegove pesmi.

Župančič je s Cankarjem, Kettejem in Murnom obnovil umirajoči spev slovenske besede konec devetnajstega stoletja. Stritarjeva in Gregorčičeva pesem se je razblinila v puhlem epigonstvu, ki ga je zaman skušal oživiti Aškerc z bojevitim in živim pesniškim traktatom. Vendar je razbil suženjstvo forme in obogatil siromaštvo idej in motivov z etnografskimi, socialnimi in zgodovinskimi ter filozofskimi motivi, da se je spet dvignila iz osrčja ljudskega življenja in ljudske pesmi četverica pesniških talentov, ki jih niso težili predsodki prejšnjih rodov. Nastopili so skupno, kakor pravi bratje in resnični poetje pa so šli vsak svojo pot. Kette je rešil pred zgodnjo smrtjo večno svež šopek čustvene in miselne lirike, ki se v sonetih približuje Prešernovi pesmi. Murn je iz strašnega spoja hrepenenja po življenju in strahu pred smrtjo spesnil celo knjigo absolutne lirike, ki je še dolgo ne bomo mogli pozabiti. Cankarju pa je bilo usojeno, da nam je v dušeslovnih novelah in povestih zgradil nov svet hrepenenja po lepoti in pravici, ki se more meriti samo s Prešernovim sanjskim svetom, čeprav je zgrajen na osnovah anarhističnega individualizma, ki se kljub ljubezni do občestva ne more do zadnjega sprostiti v Prešernov jasni svet, klijoč iz popolne vdanosti vsemu, kar mora biti.

Župančič pa je v štirih temeljnih pesniških zbirkah: Čaša opojnosti 1899, Čez plan 1904, Samogovori 1908 in V zarje Vidove 1920 izklesal in izoblikoval veličino in majhnost našega narodnega življenja v prvih desetletjih dvajsetega stoletja. On ni oznanjevalec novih svetov, kakor sta Prešeren in Cankar, temveč je goreč apostol, obdarjen s čarobno silo, ki more spreminjati naše življenje s čudovito besedo v nekaj, kar je na las podobno stvariteljskim sanjam, čeprav jim manjka zadnje resnice in groze. To ni krivda samo njegovega stvariteljskega značaja, temveč to, da ga je usoda postavila v najmanj poetično razdobje človeške zgodovine ter mu je naložila, da poje narodu, čigar življenjska sila se je v tem usodnem času skoraj docela izgubila v prepirih, kdo bo župan v Kurji vasi, kdo cerkveni ključar na Medvedovem selu. Koga bi vzljubil poet Župančičevega kova v tem razdejanem narodnem občestvu? Kje bo našel junaka, da mu sporoči smer in cilj? Kje je skrivnost, ki bi združila razprti rod, da bi jo poveličal v pesmi?

Župančičeva pesniška sila blodi in išče, obupuje in vriska, veruje in zaničuje, sovraži in ljubi. Zateka se v trden stolp pesniškega samoboževanja, sklanja se do oračevih nog, odleti v daljni svet in utriplje v njegovem ritmu, a kri in duh jo kličeta spet v domačo zemljo, trga se od nje boleča in krvaveča v nove dežele, obupuje od tam nazaj in se umiri slednjič na trdih, nekulturnih, a najslajših rodnih tleh. V vseh svojih blodnjah pa nosi s seboj najdražjo slovensko skrivnost — besedo, ki jo čarobno spreminja v mogočne ognjemete in vodopade, v šumenje morja in rek, v pesem gozdov in polj — v besedo, ki je že sama po sebi pesem.

Tišja je Župančičeva pesem za otroke. V štirih originalnih zbirkah: Pisanice 1900, Lahkih nog naokrog 1913, Sto ugank 1915 in Ciciban in še kaj 1915 je izrazil jasno osnove svojega, v bistvu netragičnega, temveč idiličnega pesniškega značaja, ki ga le strah in nemir ženeta od bistvenosti k tako imenovanim sodobnim vprašanjem.

Zato je tudi njegovo dramatično delo v bistvu idiličnega značaja. Njegova groza in sočutje sta vzrasli iz srca, ki ne najde miru ne v želji in ne v izpolnitvi. Veronika Deseniška 1924 je tragedija otroka, ki zablodi v roke odraslih. Najprej vzbude v njem hrepenenje po grehu, nato ga pa prepuste kazni in smrti.

V številnih prevodih svetovnih klasičnih del, zlasti Shakespearejevih dram, je opravil Župančič skoraj prav tako zvesto službo svojemu prvemu in edinemu gospodu — slovenski besedi — kakor v originalnih pesnitvah. Beseda — »Alfa in Omega! Beseda! Bajna moč!...« je Župančičev najdražji dar narodu. Ker pa ni poezije brez velike in izvirne besede, potem lahko trdimo brez laskanja, da je Župančič velik poet in umetnik, saj nam je ustvaril tedaj, ko se je drugod lirska pesem že zmaličila v bolestne boje za nov pesniški izraz, antično veder in zveneč pesniški jezik, ki je obenem preprost in domač kakor pogovor belokrajinskih otrok in starcev.

Slodnjak

resnični, demokratični ureditvi države to tako ne more biti mnogo, ker bo velikanska večina upravnih poslov samodejno prešla na samouprave.

Dr. Korun bi mogel torej govoriti o jasno začrtanem programu opozicije šele, če bi program glede načina sporazumne ureditve države in izvedbe enakopravnosti jasno začrtal. Zdi se nam, da mu pojde to le težko od rok, kajti izdajatelj »Slovenske besede« dr. Dinko Puc si bržkone komaj želi tak preveč jasen program. Mimo vsega drugega že zategadelj, ker je preveč v nasprotju s programom, ki ga je izvajal kot ljubljanski župan in dravobanski ban, zlasti ob Živkovićevih in Jevtićevih volitvah. Ta program je bil sicer res hudo jasno začrtan, posebno kar se tiče sporazuma med zaprtimi zastopniki Slovencev in Hrvatov in med v vsakem pogledu, tudi glede zakonskih predpisov, svobodnimi jugosloveni, prav tako pa tudi glede enakopravnosti Jevtićevega volilnega seznama in volilnega seznama Združene opozicije.

Le da si opozicija slej ko prej sporazum in enakopravnost precej drugače predstavlja.

Jutranje veselje

»Jutro« navaja iz »Domoljuba«, da smo plačali Slovenci leta 1936. v belgrajski gozdarski fond 238.906 dinarjev, dobili pa smo jih samo 50.000 nazaj za pogozdovanje, torej dobro petino. K temu še pristavlja, da ga veseli, ker to pot ni »Domoljub« obdolžil jugoslovenov, da so to naredili.

Take in podobne zapiske in poročila srečujemo dan za dnem v »Jutru«. Preračunana so za ljudi kratke pameti in še krajšega spomina, da bi v njihovih očeh zvalili krivdo za take stvari s sebe.

Tisto jutranje veselje, ko da bi jugosloveni ne bili krivi take neenake mere, je namreč tako neodkrito in neosnovano, da ga v resnici v njegovem uredništvu niti ni moglo biti. Kajti seveda so prav jugosloveni to naredili, da dobimo samo delec plačanega denarja nazaj, ves drugi gre pa na jug. Naredili so pa to tako, da so uvedli centralizem, ki se mu tudi dekoncentracija ali unitarizem pravi. In zmeraj se bo godilo tudi v prihodnje tako.

Vsaj to nam namreč »Jutro« res lahko verjame, da bi pri finančni samoupravi ostalo vseh tistih 238.906 dinarjev doma za pogozdovanje našega sveta.

Pri tisti samoupravi namreč, ki so jo prav jugosloveni uničili in ki se je že davno boje, pa so zato zoper njo. In če je sploh pri jugoslovenih ob takih stvareh kaj veselja, tedaj kvečjemu to, ko vidijo, kako so globoko zasidrali centralizem, ta edini in edinstveni sad svojega nerodovitnega duha.

Poglavje o krščanski Avstriji

»Koroški Slovenec« priobčuje pismo nemškega duhovnika med slovenskimi Korošci. To pismo je prav tako zgovorna kakor uničujoča obsodba nekrščanskega ponemčevalnega dela tako imenovane krščanske Avstrije. Sicer pa ne rabi res nobene razlage in vsak dodatek bi samo oslabil težo obtožb in dokazov. Glasi se:

»Bolelo bi te, če bi videl to zapuščeno ljudstvo. Groza me strese ob pogledu na vso nenaravnost, kateri hoče služiti. Sama nespamet in nerazsodnost. Brez pomena in preboleče bi bilo, če bi Ti navajal podrobnosti. Dragi moj! Tu bo treba še veliko razsvetljenja in prosim Te, da misliš v svoji molitvi tudi na to narodno potrebo: **Da bi nemški narod iz ponosa odklanjal odpadništvo in da bi našel nezavedni slovenski rod svojo pot k naravni samozavesti.** Tudi za to smemo Boga prositi, ker je pogoj potrebne vere. — Nočem tožiti. Vprašuješ glede Koroškega tiskovnega društva. Za svojo osebo se borim za načelo: **Katoliški avstrijski tisk rabi koroške Slovence, da na njih uresniči krščansko Avstrijo s polnim rizikom pravičnosti. Če se krščanstvo Avstrije v tem primeru ne izkaže plodovito, potem ga pač ni. Polovičarskega krščanstva ni! Če zamore Avstrija mirno zreti propast nekega naroda, potem je čista nacionalna država, ki nima nobene pravice do samostojnosti, ker ne izvršuje svojega poslanstva, ki je v združevanju narodov iz krščanstva.** To bi morali Nemci in Slovenci v tiskovnem društvu neprestano poudarjati!«

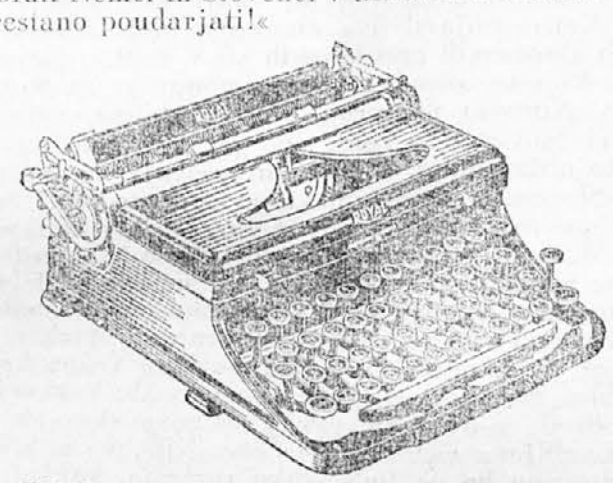

VSE ZA PISARNO
dobavlja in popravlja
PRELOG
LJUBLJANA sedaj Tyrševa 1 nasproti hotela Slon

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejmem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali.

Uprava in uredništvo.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Nov slovenski obzornik

Te dni je začel izhajati nov slovenski mesečnik **»Dejanje«.** Slovenski je ne samo po jeziku in sodelavcih, slovenski je zlasti po svoji vsebini in miselnosti. V kratkem času, ki nam je bil po izidu na razpolago, ga seveda še nismo mogli preceniti v vseh podrobnostih in odtenkih. Toda že samo pogled na nekatere vodilne sestavke nam daje njegovo slovensko kulturno podobo dovolj jasno in nazorno.

V programatičnem sestavku »Slovenski človek« nam podaja **Edvard Kocbek** duhovno podobo naših ljudi. Notranje nesvoboden je naš človek, nasledek dolgotrajne zunanje nesvobode. Odtod tisto pomanjkanje volje, uvrstiti se v svet sodobne civilizacije, ki ga sicer naš človek doumeva, ki pa vendar ne more najti pravega pota do njega. Vzela nam je čut za resničnost. Človeško življenje pa sloni na osebnem. Osebnost je treba razviti. Samo tako se bomo polnopravno udeleževali dogajanja sveta.

Jakob Šolar razmišljuje o »koreninah našega življenja«. Jezik in zavest samosvojosti — to so korenine našega življenja. Jedro našega naroda je delovno ljudstvo, zlasti kmet. Treba je preučevati osnove njegove življenjskosti, ki je gospodarskega in socialno-nravstvenega značaja. Te osnove so se zlasti v zadnjem času precej omajale. Na živem primeru selške doline nam kaže pisec, zakaj in kje: gospodarstvo je spremenilo svoj značaj, poljedelstvo deloma zgubilo prejšnjo veljavo. Pijača, mehkužnost, želja za lahkim zaslužkom so storile svoje. Toda pisec ni fatalist. Ob Krekovem zgledu nam kaže pomen vzgojnega dela med ljudstvom, ki je dalo rodoviten sad prav tej dolini.

Bogo Grafenauer opozarja v daljšem sestavku na geopolitični pomen slovenske zemlje. Slovenci svetovno-politično važnost svojega ozemlja menda najmanj poznamo. Odtod tudi udarci, ki se jim nismo znali ubraniti.

O pomenu, ustroju in namenu Akademije za znanost in umetnost piše **Janez Logar, Maks Jeza** pa priobčuje »Pogovor z nemškim akademikom«, ki se tiče razmer v nacionalistični Nemčiji. Vsem tem sledi vrsta krajših sestavkov.

Naj bi bilo tudi že to samo površno poročilo toliko zgovorno, da postane tudi stvarno priporočilo tega novega obzornika.

Ali ste poravnali naročnino?

Nekaj pogledov nazaj

Spisal Hinko Sevar. — (Dalje.)

Še nikoli nisem videl kaplana takega, kakor tisti večer. Prej sem ga poznal samo iz cerkve in od obiskov pri nas na domu. Zdaj je bil ves drugačen — večji, bolj moški, glas silnejši, preroški. Za njim so pristopili pevci, oglasila se je mladina, počasi so pritegnili moški, za njimi ženske. Pela je vsa množica, pela dolina, pelo nebo. Tako poje samo trdna vera. Za njim je povzel besedo še župnik Jakob Gros.

Vrste so se razmaknile, nastal je vrvež, razvilo se je veselje kakor v najlepši poletni noči. Prijatelji so se iskali, znanci pozdravljali, sosedje stiskali roke in objemali. Iz rok v roke so romali kozarci, zadišala je gnjat, ženske so stregle s klobasami. Pesem se je preselila v posamezne gruče; tu se je modrovalo, tam napivalo, povsod veselje na obrazu. Živeli Rusi! Živeli Bolgari, Srbi, Slovenci! Središče vsega je bil kaplan Mazek, povsod so ga vabili, vsi spraševali, vsi mu nazdravljali. Veselje je trajalo do pozne noči, množica se je le počasi razšla. Kres tistega večera ni več ugasnil v Zagorski dolini.

Litijski okrajni glavar je zvedel kajpada še tisto noč, kaj se je zgodilo. Naslednje jutro so se pojavili orožniki. Najprej so se oglasili v rudniški pisarni, pri Nemcih. Potem od hiše do hiše. Brez uspeha. Ženske imajo preveč domačega dela in drugih skrbi, ničesar niso vedele, nič slišale. Moški so bili čudno redkobesedni, samo skomizgali so z ramami; niso radovedni, pa jih ne briga, kaj počno drugi. Nikogar ni bilo, ki bi bil kaj vedel, nihče ni ničesar izdal. Orožniki pa so dobro vedeli; toda kaj njim mar; saj so tudi oni Slovenci. Bilo jih je tudi med njimi pametnih mož.

Narodna zavednost se je odražala v prvem svitu prebujenja drugače kakor danes, prevladovala je slovanska misel, navdušenje za veliko Rusijo. Slovanski Balkan je bil pač še pod prevlado Turčije, rešitev je mogla priti le od vzhoda. Mnogo so storile čitalnice, ki se je v njih osredilo tudi politično življenje. Taborov ni bilo mnogo, bili so pa nekaj novega, dotlej neznanega, in danes se zdi skoraj neverjetno, s kakšno silo je butnil glas z njih v poslednjo gorsko vas. Ljudje so se pripravljali nanje tedne in tedne, skoraj pobožno, kakor na dolgo romanje. Spomin nanje je živel še dolga leta, izročilo je prešlo na mladi rod, ki ga je hranil, dokler ni utonilo v novih dogodkih.

Tlake in desetine že skoraj 30 let ni bilo več, duh njihov je pa strašil še dolgo. Popolnoma izginil še do danes ni; le da je sedaj last razumništva. Za mojih mladih let so poznali tlako in desetino vsi starejši iz lastnega doživljanja. Graščinska gospoda je bila tedaj vsa nemška, tujci so bili tudi grajski uslužbenci. Tem je veljal ves srd kmetov, ki je nato prešel na cesarske urade.

Boj z zemljo in graščinsko gospodo je naredil kmeta previdnega in zvitega, trdega in svojeglavega. Do tega so ga dovedle izkušnje; v desetletjih se mu je izbrusil od roda do roda tenak čut za pravico. Vedel je, da je danes dobljeno že jutri lahko izgubljeno, če ni izpričano in potrjeno. Pravdal se je za vsako maloto; ni odlašal, oglasil se je tisti hip, ko je začutil krivico, resnično ali samo dozdevno. Visel je na slehernem koščku svoje zemlje, ogledoval jo je, se z njo pogovarjal, vzrastel z njo v eno. Te lastnosti so dale po kmečki odvezi strahovitega pravdarja.

Vsaka pokrajina ima svoj poseben značaj, ki se odraža tudi na njenih prebivalcih. Valovita Dolenjska s svojimi vinorodnimi griči je dala šegav rod, nagnjen k opazovanju in razmišljanju, iz nje so izšli naši prvi besedniki in pripovedniki. Značaj, vzrastel iz krševitih tal, je trši od skale, nepremičnejši od gore; tudi skopa zemlja priklepa na sebe, tudi ona je domovina in ne pušča svojih otrok. Blagoslovljeni, ki so ji ostali zvesti. Enako nebotičnim vrhovom sivih očakov se dvigajo sinovi Gorenjske, kladivarji in mojstri, da odmeva naša beseda ubrano, zveni beseda čisto ko glas srebrnega zvona.

Kraji, kjer sem preživel svojo mladost, so dali menda najmanj od sebe, če štejem še kamniški kot, Kersnika, Podmilščaka, Maslja in Alešovca. Vega kot tak ne more šteti. Drobnih delavcev pa je nepregledna vrsta.

Zagorje leži med dvema nekoč važnima prometnima žilama: veliko »cesarsko cesto«, ki veže Dunaj s Trstom in ostalim jugom, ter Savo, ki so jo nekoč oživljali številni slovenski in hrvaški brodarji. Promet, ki se je razvijal tod, je dal vsem krajem daleč naokoli svoj poseben pečat. Po cesti so škripale v obe smeri dolge vrste težko obloženih voz, drsele gosposke kočije, se gugali nerodni poštni vozovi; vmes se gnetli vozniki, kupci, mešetarji in samotni popotniki. Tod so gonili živino, se pomikali vojaški oddelki in cele armade, cesta je živela dan in noč. Promet iz Zagorja se je razvijal po Savi in cesti na Trojane, odtod na sever in jug. Trgovina je cvetela, obrtnikom ni nikoli zmanjkalo dela, še oddaljenejše kmetije so lahko spravljale svoje pridelke v denar. Toda kar je na eni strani prinesla obveza kmetov, je na drugi vzela železna cesta. Južna železnica je prerezala obe žili, osamotela je cesarska cesta, osirotela Sava. Gospodarstvo v zagorski dolini je zadel silen udarec.

Doraščal sem v času, ko so prizadeti kraji preživljali zadnje ostanke težke stiske in se je življenje že naravnalo v drugo smer. Zagorja in okolice sploh ni zadela stiska. Promet se je tu še povečal; premog in steklarske izdelke, ki so prej romali v svet po cesti in Savi, je odslej razvažal hlapon. Število delavcev se je povečalo, kupna moč Zagorja dvignila. Kraji proti cesti in ob nji pa si dolgo niso opomogli.

Predsednik Beneš za človečnost in demokracijo

15. t. m. je govoril češko-slovaški predsednik dr. Beneš v Akademskem domu v Pragi o politiki in demokraciji. Kot pravi demokrat je priporočal študentom kritičnost zlasti ob vseh vprašanjih javnega življenja. Češko-slovaškemu državnemu predsedniku se ni treba skrivati za zidovi, s katerimi je ograjena kritika in s tem svobodna beseda in svoboda sama v nacionalističnih državah. V nasprotju s fašističnimi vladavinami je zmeraj pripravljen poslušati vsako oceno svojega dela. In prav ta pripravljenost vpliva tudi na političnega nasprotnika in ga vzgaja. Kajti brž ko ta vidi, da bodo njegovi nazori, nasveti, predlogi upoštevani, če so stvarni in osnovani, se trudi biti stvaren in z razlogi delati zoper stvari in razmere, ki po njegovem mnenju niso dobre. Zato je taka pripravljenost na najvišjih mestih, podvreči se sodbi javnega mnenja, v najvišji meri politično vzgojevalna in sama po sebi najboljše zdravilo zoper demagogijo. Kajti tudi tega se je treba zavedati: vzgoja mora priti od zgoraj, od voditeljev, če seveda voditelji so. Hinavščina pa je, ljudem ne dati besede niti izobrazbe, pa skušati to stanje napraviti trajno, češ, saj bi zelo rad, pa ljudstvo ni zrelo. In krvavečega srca ostane tak voditelj pri udobnem in donosnem koritu.

Dobesedno pa je Beneš dejal:

Prav v tem leži velika moč naše demokracije, da izhaja iz globokih predpostav našega življenja, iz našega najmočnejšega narodnega izročila, iz našega družbenega ustroja, iz vseh družbenih, gospodarskih in kulturnih pogojev našega okolja. V današnjih prevratnih časih bi ji ne bilo dovolj, reševati zgolj ideologijo — saj veste, kako so ljudje v svojih nazorih slabotni in omahljivi. Vi veste, kako vpliva na njihovo naziranje trenutni uspeh in korist. Vi veste, kako težko je danes biti značaj, biti pravi mož, močna, nravno odrasla osebnost, kako često se danes dogaja, v dobi neverjetnega oportunizma, včasih celo makiavelizma, v dobi relativizma in skepticizma nasproti vsem nravnim vrednotam, da utegnejo biti včasih v enem tednu predložena javnosti tri, štiri različna stališča.

Prava podstava državne umetnosti je v tem, da poznamo pravilno tvarne osnove dežele, da razumemo njeno izročilo, njene gospodarske in družbene pogoje, celotno razvojno mogočost — in da pridružimo vsemu temu kot duhovno podstavo pravilno ideologijo, ki je usmerjena na vzore politične, socialne in narodne pravičnosti za vse posamezne, ter da se tvori iz vsega tega razvoju primerni, napredni politični program in cilj. Njegovemu uresničenju sledi potem ljudstvo in država po razumnih razvojnih potih in načinih, toda dosledno, vztrajno in nepopustljivo. To je politično jedro naše demokracije.

Duhovna osnova naše demokracije je osnovana na filozofično in nravstveno načelo: subjekt političnega življenja pri nas je človek, osebnost v svoji človečnosti, v svoji človečni biti, ne pa stranka, ne razred in tudi ljudstvo ne; to se pravi noben kolektiv. To je za nas sociologična resnica, ki odgovarja našemu znanstvenemu naziranju o osnovah družbe. Zmeraj sem bil zoper tisti, v svojem bistvu materialistični, sociologični nauk, ki je naredil iz različnih socialnih kolektivov samostojne socialne organizme, ki so osebnosti nadrejene in imajo prednost pred njo.

Zato sem tudi danes zoper vsak tako imenovani totalizem v družbenem dogajanju in gospodarstvu ali politiki.

Naša demokracija je uravnana po teh načelih. Ona izhaja iz teh resničnih in stvarnih pogojev, svojo globoko osnovo ima v našem stoletja dolgem socialnem razvoju, pri čemer sloni hkratu na tej naši filozofiji čiste človečnosti. Zato je tako resnična, tako stvarna, zato je tudi tako trdno zasidrana pri nas. Zato hoče biti miselno in nravstveno tako vredna in človeško globoko čuteča. Zato jo imenujemo človečno demokracijo.

„Slovenska beseda“ in združitev vseh slovenskih sil

(Dopis)

Prejeli smo:

V zadnjih dveh štvilkah »Slovenske besede« je dr. Korun objavil dva članka o ideji združitve vseh slovenskih opozicijskih sil v enotno slovensko skupnost zaradi dosege samouprave za Slovenijo. Nimamo nič proti takim vabilom, saj vsi pravi Slovenci to želc, smo pa proti načinu te vrste objavljanja, s katerim prisvaja dr. Korun za »Slovensko besedo« neko izvirnost te misli, češ, da »smo ravno mi sprožili to vprašanje v konkretni obliki«. Kajti moral bi vedeti, da se je v poslednjem polletju od druge strani intenzivno že delalo za to, da se združijo vse slovenske opozicionalne sile v eno enotno slovensko skupino. Vedeti bi moral, da so se vršile v tem pogledu važne konference zastopnikov vseh opozicionalnih skupin, in seveda prav tako, zakaj njegova skupina ni bila vabljena na te konference. Njegova najožja bližina mu bo pa tudi lahko razkrila, kakšni so bili razlogi, da konference do sedaj še niso dale želenih uspehov. Če pa misli dr. Korun, da bo s pomočjo dr. Pucove preteklosti prej dosegel ta naš politični ideal, potem mu svetujemo, da predvsem opozori svoje prijatelje o že izvršenih delih.

Mali zapiski

† Terezija Jenko

Danes teden je umrla v visoki starosti gospa Terezija Jenko, vdova po zdravniku dr. Ljudevitu Jenku, ustanovitelju »Ruskega krožka« v Ljubljani, kateremu je bil od vsega začetka tudi vodilni duh in v katerem je hkratu učil ruščino. V tem delu ga je umrla gospa podpirala z vso vnemo in ljubeznijo do stvari. Tako je pomagala, da se je marsikateremu Slovencu odprl pogled za veliki, široki ruski svet in njegove umske in nravne vrednote. In marsikateri slovenski razumnik se je ob njeni smrti spomnil Terezine Mihajlovne, kakor je bilo njeno rusko ime, in njenega požrtvovalnega, nesebičnega dela. V svojem slovanskem idealizmu je bila hudo razočarana, ko je videla doma jugoslovensko bratovstvo v njegovi surovi resničnosti. Zato je z največjim zanimanjem spremljala naš boj za pravičnost in enakopravnost. Bila je od prvega leta seveda tudi naša naročnica.

Prepovedane knjige

Državno pravdništvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti tele knjige:

1. »Hrvatski seljački pokret«,
2. »Nova spoljna orientacija Jugoslavije«, ki jo je spisal dr. Lazar Marković,
3. »Politički eseji«, ki jo je spisal Stjepan Livadić.

Vse te knjige so izšle v Zagrebu.

Razpust društva

Dne 21. t.m. so bili zapečateni prostori delavskega kulturnega društva »Enakost« na Jesenicah in zaplenjen inventar, dne 22. t. m. pa je bil odboru dostavljen odlok banske uprave, s katerim se društvo razpušča, ker je prekoračilo svoje področje.

Naša stvar ni — naša stvar

Slovenski poslušalci radia zahtevajo, da se poveča ljubljanska radijska postaja. Napovedovalec v radiu pa je povedal preteklo soboto, da je ta želja sicer že stara, da pa o povečanju **ljubljanske** postaje ne odloča Ljubljana, ampak Belgrad, in da nič ne kaže, da bo ta kaj kmalu odločil.

Seveda!

Nov omajanec

»Jutro« se pritožuje:

»Med večimi členi belgrajskega občinskega sveta je znani odvetnik Pavle Kararadovanović, ki je danes prav tako vnet pripadnik JRZ, kakor je bil prej vnet člen JNS.«

Takih členov JRZ, bivših JNS je še več, drago »Jutro«, in jih bo čedalje več. To pa izhaja iz tiste

Uspeh nemškega oboroževanja.

»Prager Tagblatt« piše o nemškem oboroževanju in ocenjuje takole njegov pomen:

»Nekega učinka tega napora, ki je težko pretresel nemško denarno veljavo, nemški kredit, nemško prehrano, ne smemo tajiti: sosedne dežele so se začele bati nemške fizične sile, prav za prav samo male dežele, Litva, prej Poljska, Češko-Slovaška, Avstrija, Belgija, Holandija in Švica. Velike sile, Anglija, Francija, Rusija, ne kažejo nobenega strahu, komaj če skrb. Na suhem, na morju, v zraku so tako brezprimerno močne, da je pri sedanjem razmerju sil popolnoma neverjeten napad nanje, ki bi pa sicer tudi zoper male sosedne države ne bil brez nevarnosti. Veliki oborožitveni napor Nemčije je dosegel torej neki uspeh nasproti malim sosedom, evropsko razmerje sil pa je pustil nedotaknjeno.«

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Dimnik je bil sploh plodovit patriotičen pisatelj; spisal je še »Domača vzgoja slovenskih mater«,« 1895; »Zlati jubilej preljubega cesarja Fr. Jožefa I.«, 1898; »Cesarica Elizabeta. V spomin na preblago cesarico«, 1899; »Avstrijska zgodovina za ljudske šole. V spomin na 70letnico rojstva Nj. Vel. cesarja Franca Jožefa I.«, 1900, in še druge. Bolj kompilator ko pisatelj; jezikovno je bil slabo podkovan, da zasluži v tem pogledu nezadostno. Zaslugi plačilo — Cankar ni zastonj počastil hlapcev z veliko začetnico.

Cesar je torej potegnil sabljo. Samo potegnil — nič več. Mahali so z njo drugi. Tak posel ni za cesarja. Cesarji junačijo samo na podobah, v prvi vrsti, na konju, v svetlem oklepu; v desnici meč, v levici zastavo. Če je mojster tič, cesarju še v atelje ni treba; pomaga si z lutko in lesenim konjem.

V poročilu za šolsko leto 1915-16 je posadil Jakob Dimnik cesarja na konja takole: »Znano je, s kolikim samozatajevanjem je ostal naš cesar, skozi in skozi vojak, na Dunaju. Navzlic visoki starosti bi bil najrajši pohitel k svojim armadam, da mu zdravniki niso tega odsvetovali. V duhu pa je Njegovo Veličanstvo neprestano pri svojih četah.« Junakov, ki so poslali na bojišče le svojega duha, sami pa ostali v zapečku, je bilo še več.

Zgolj v duhu so se hrabro bojevali tudi drugi udje cesarske hiše. O nadvojvodu Maksu pripoveduje Dimnik v istem poročilu, da »se hrabro in brezobzirno udeležuje krvavih bojev«. O junaštvih nadvojvoda Salvatorja niti ne mara zgubljati besed, ker bi se to »reklo nositi vodo v morje«. Za nadvojvoda Friderika pa jo je nosil že z rešetom in je pri tem ujel, kako mu je vojaštvo »za njegovo dobrohotnost in skrb vzdelo ime očeta vojakov«. Videl in slišal je Dimnik še mnogo, kajpak samo v duhu, doma v zapečku.

Slovenci smo bili v Avstriji najmanjši, po takihle pripovedkah pa največji. Miselnost naša je bila čisto dimnikarska. Lahko smo bili hvaležni za kaj. Milostnih besed in priznanj polne police. Že Napoleon je opazil, da hlače naših dedov niso prazne, pa jih je pohvalil. Bili smo povsod prvi, dajali smo se v Italiji, pri Visu, Kraljevem gradcu in drugod. Vabil nas je cesar Janez, bili smo se s Turkom, širili omiko po Afriki, se pobratili z Marokanci. V Španiji z bombami popravljamo umetnine, poškodovane po republikancih. Povsod smo, kjer gre za resnico in pravico, da morejo samuraji mirno spati. Cenijo nas v vestfalskih rudnikih, v Ameriki smo prvi za zamorci. Skrbno vzgojo so nam dali, lepo so nas vodili Radetzky, Albrecht, Benedek in Friderik; vsi so bili naši najboljši očetje. Naši polki so se ponašali z imeni slavnih mož, tudi takih, ki še niso bili možje in nič slavni.

Police cesarjeve zasebne knjižnice so se šibile od dokazov naše hvaležnosti. Cesarske tete so jih prebirale svojim nečakom, ki so tako zvedeli, da so tam nekje na jugu zraven Skipetarov in Malisorov tudi Slovenci, ki sanjajo o nekaki Jugoslaviji. Cesar se je zanesel nanje trdno, mednje je prišel samo nekajkrat po tobak.

Svet plačuje z nehvaležnostjo, mi pa plačujemo s krvjo in zlatom. Pri dajanju smo prvi, pri prejemanju zadnji. Še sreča, da je kdo, ki jemlje. Komu naj bi bili sicer hvaležni? Dobro šolo imamo za seboj, dobro so nas vzgojili Dimniki in Šušteršiči. Srca kvišku, brez strahu — te rastline še ni konec.

Cesta, vodnjak, jarek, karkoli že, za vse moramo biti hvaležni. Tako so nas učili in tako je zapisano. Nič ne de, če je trikrat zasluženo, trikrat preplačano. Spodobi se, da se zberemo, po mašno oblečeni in spodobno počesani, po dva in dva, za roke se držeč. Zakaj mož se je ponižal in prišel, da nas potrdi. Trikrat slava, da se je vrnila vsaj ena tretjina. Marmorna plošča naj priča vse večne čase o naših vrlinah.

Zastran večnosti veliko previdnost. So tudi večnosti kratke trajnosti, kakršen je pač izdelek. Večna zvestoba, večno prijateljstvo, večen mir. Merijo se različno: na vatle, na milje, čevlje, kakor je navada v tisti deželi. Kako se meri, ni važno; da le pri merjenju ni fige v žepu ali noge v čevlju. Angleži pravijo, da tako merjenje ni gentlemansko. Beseda je najbrž od gentlemen agreement. Pa to je skrivnost, ki nam jo bodo razložili besedni kopitarji.

Najhujši sovražnik večnosti je molj, zob časa imenovan. Ponekod ga imenujejo tudi prepričanje. Podoben je termitu, svetloba mu škoduje. Ob prevratu je imel čudovito močan zob; z raznimi večnostmi je opravil kar čez noč. Vse za vero, dom, cesarja. Zvestoba za zvestobo. Iz ljudstva za ljudstvo. Pometel je z vsemi gesli in prepričanji, ki so bila za večnost. Razglodal je marmorne table in napise, spomenike in pripovedke; omajal je še hrib in neomajni hrast na njem. Bil je že star, dober samo še za vrtiljak, ki se zdaj veselo suče.

Prvi je predstavil Slovencem Radetzkega kot očeta obširneje v samostojni knjigi Franc Malavašič, ranocelnik, drugače politik in časnikar, pisatelj in prevajalec. L. 1852. je izdal pri J. Giontiniju v Ljubljani 65 strani obsegajočo knjižico z naslovom »Oče grof Radecki. C. K. Maršal«, še pred to pa »Sanje Rudolfa I.«, ki v njih poveličuje tedaj vladajočega Ferdinanda II. s pridevkom Dobrotljivi. Malavašič je bil marljiv sodelavec »Novic« in je gotovo, da je zelo vplival nanj dr. Janez Bleiweiss, »oče« slovenskega naroda. Njegovo delovanje ni bilo enostransko, šlo mu je res za to, da dvigne slovensko omiko in navadi ljudstvo branja. Prevedel je »Sveto Genovefo«, »Stric Tomovo kočo«, sestavil »Slovenskega Pavliho v nemški obleki« in še več drugih podobnih del. Leta 1849. je izdal v isti založbi celo »Slovensko slovnico za perve šole v mestih in na deželi«. Eno leto je izdajal »Pravega Slovenca«, ki je pa moral prenehati, ker ni imel ne naročnikov ne sodelavcev.

Nadaljevanje prihodnjič.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.